

ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ КЯ УМОВА ЇХ МАЙБУТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

В статье рассмотрены вопросы, которые затрагивают проблемы формирования ответственного отношения студентов к обучению в высших учебных заведениях.

In article the questions touching problems of formation of the crucial relation of students to the doctrine in higher educational institutions are considered.

Метою статті є розгляд питань відповідального ставлення студентів до навчання у вищій педагогічній школі.

У Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття) пріоритетним напрямком реформування навчання у сучасній загальноосвітній школі є „формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, права людини та її громадянською відповідальністю”.

Аналіз шкільної практики свідчить про те, що існують протиріччя між сучасними вимогами до зросту знань школяра і рівнем сформованості його відповідальності, як важливої умови, що забезпечує успішне виконання цих вимог. Факти свідчать про те, що частина учнів вищої школи безвідповідально ставиться до своїх навчальних обов'язків, недисциплінована, не завжди використовує свій потенціал.

Причини цих явищ ми вбачаємо в недооцінці значущості такої важливої якості особистості студента, як відповідальність і в недостатній роботі школи з його формування в процесі шкільної підготовки.

Проблема вивчалася у багатьох напрямках: визначення набору якостей особистості (Ф. Гоноволін, В. Журавльов, В. Кузьміна, Ю. Кулюткін, Д. Самуйленков, В. Сластьонін); активізації позиції вчителя й характеру його підготовки до керівництва навчально-пізнавальною діяльністю школярів (Б. Баєв, В. Буряк, Я. Кодлюк, У. Кузь, Р. Хмелюк, О. Щербаков); гуманізації навчально-виховного процесу (Ш. Амонашвілі, Г. Асмолов, Н. Бібік, А. Бодалев, Л. Кондрашова, О. Савченко та ін.); індивідуалізації навчальної діяльності (П. Блонський, Л. Виготський, В. Крутецький); активізації навчально-пізнавальної діяльності (А. Матюшкін, Т. Шамова, Г. Щукіна та ін.); формування загально педагогічних умінь і навичок (О. Абдуліна, О. Біда, Л. Білик, В. Нікітенко, Л. Спирін); професійно-моральної підготовки

студентів педвузу (Б. Ананьєв, О. Березкіна, Е. Гришин, У. Лісовський, Н. Меншикова, Б. Рубін, Л. Рувінський О. Удовіна та ін.).

Розуміння сутності відповідальності – явище суб'єктивне, кожна людина усвідомлює його по-своєму в залежності від рівня її освіченості, культури, почуттів обов'язку, совісті, міри задоволення тих чи інших потреб тощо, таке означення ми зустріли у З. Нижникевич.

Дослідник зазначає, що відповідальність – це застосований у різноманітних джерелах контроль над діяльністю суб'єкта з погляду виконання ним прийнятих норм і правил [3, с.15].

Відповідальність як якість особистості формується в процесі спільної діяльності у результаті інтеріоризації соціальних цінностей, норм і правил. Як бачимо, відповідальність, як і інші цінності школяра, виявляються у процесі діяльності. К. О. Абульханова-Славська, М. Й. Боришевський, В. О. Татенко та інші небезпідставно вказують на прояви суб'єктності у сфері свідомості, що забезпечує цілісність його психічного життя, використання власних потенцій у процесі навчання як діяльності. Чітко усвідомлюючи свої громадянські та особистісні обов'язки, учень не завжди охоче виконує їх. Здебільшого це відбувається з примусу, а про ініціативу та творчість у процесі виконання громадських доручень і говорити не доводиться. За таких умов у педагогічному процесі спостерігаємо протиріччя, яке виявляється між „хочу”, „бажаю”, з одного боку, та „потрібно”, „мушу”, з іншого, таке „протиріччя часто викликає внутрішню психічну напруженість”, що спонукає до осмислення та переосмислення предмета своєї діяльності [1, с.123].

У своєму дослідженні ми прагнули виявити характер, структуру та значення уявлень студентів про сутність відповідального ставлення до навчання. Ми провели анкетування, у якому запропонували студентам усіх груп відповісти на такі питання:

- Що означає відповідальне ставлення до навчання?
- У чому сутність відповідального ставлення?
- Які, на Ваш погляд, шляхи формування відповідального ставлення учнів до навчання?

Результати показали вкрай низький рівень знань студентів щодо сутності поняття відповідального ставлення та дидактичної підготовки до цього складного процесу: 52 % опитаних студентів другого курсу не мали чіткого уявлення про сутність відповідального ставлення до навчання, 45 %

респондентів мали загальні уявлення, лише 3 % опитуваних пов'язували його з процесом навчання та відповідальність навчальної діяльності.

Другим завданням було встановлення ціннісних орієнтацій, які віддзеркалюють відповідальне ставлення студентів до навчальної діяльності. Студентам було дано домашнє завдання, виконання якого передбачало виявлення їхньої орієнтованості на навчально-пізнавальну діяльність, необхідність використання зовнішнього контролю, сформованості потреби розібратися в невиконаному завданні, умінні сформулювати, що саме викликало утруднення при виконанні завдання, які труднощі та чому виникли, як намагалися їх подолати, які відмінності навчання у ВНЗ.

Опитування студентів про відмінні риси навчання у ВНЗ показало, що більшість з них стикаються з такими труднощами, як збільшення частки самостійної роботи щодо засвоєння і застосування наукових знань; більш високі вимоги щодо використання літератури, сприйняття і запам'ятовування великого обсягу складного матеріалу, що вимагає значної інтенсивності навчального процесу. Крім того, вони вказали й на вимоги мислити системно, мати власну систему організації праці, необхідність осмислення матеріалу й уміння самостійно його розвинути, виділення істотного і концентрація на ньому при одночасному конспектуванні й обмірковуванні почутого, можливості набуття додаткових знань.

Третє завдання передбачало виявлення, якими уміннями володіють студенти. З цією метою було проведено бесіди як зі студентами, так і викладачами, а також контрольну роботу, їх результати засвідчили таке: уміють поставити перед собою вимоги щодо відповідального ставлення до навчання – 9,4 % студентів, визначати головну думку – 26,9 %; порівнювати – 25,6 %; узагальнювати – 25,6 %; планувати зміст і види діяльності – 24,4 %. Ставлення до навчання студенти оцінили як: потребує стимулювання, тобто моральне заохочення, стипендія – 65 %; добровільне (мотивоване) – 25 %; примусове – 10 %.

Таким чином, результати констатувального експерименту дозволили отримати достатньо повну характеристику існуючого рівня сформованості відповідального ставлення до навчання майбутніх учителів початкової школи і сформулювати такі висновки:

– студенти КДПУ та Південноукраїнського педагогічного університету у межах традиційного навчання мають недостатній рівень сформованості відповідального ставлення до навчання;

– якщо не ставити за мету навчання формування у студентів відповідального ставлення та знань-цінностей і умінь-цінностей, необхідних для здійснення навчальної діяльності, то в навчальному процесі ці знання та вміння формуються стихійно та недостатньо. Для підготовки майбутніх учителів до здійснення відповідального ставлення до навчальної діяльності як центральної в професійній діяльності необхідно теоретично обґрунтувати та реалізувати модель цього процесу. Таким чином, ми зробили висновок, що порушена нами проблема є актуальною для ВНЗ.

Відповідальне ставлення може бути усвідомленим (коли проходить через розум і серце дитини і стає її життєвою необхідністю, нормою поведінки, життєвим кредо), тобто в його основі лежить внутрішня спрямованість на виконання певних обов'язків, і показовим або стимульованим зовнішніми факторами (наказами чи вимогами батьків, учителів тощо). У зв'язку з цим зовнішня сторона процесу відповідального ставлення до навчання полягає в забезпеченні засвоєння й передачі знань, формуванні умінь та навичок учнів на основі глибокого усвідомлення ними особистісної значущості навчання. Внутрішня сторона цього процесу полягає в активному опануванні наявних зовнішніх впливів. При цьому ученю керується мотивом обов'язку, відповідальності, особистого престижу. Результати наукових досліджень проблеми формування відповідального ставлення учнів до навчання можуть бути використані в умовах національної школи лише у певній їх частині, оскільки авторитарна педагогіка розглядала відповідальність з огляду силового тиску колективу на особистість.

Розглядаючи відповідальність у контексті ставлення учня до процесу та результатів навчання, на основі вивчення літературних джерел приходимо до висновку, що відповідальне ставлення до навчання – це складне психологічне утворення, яке тісно пов'язане з інтересами людини, її мотивами, здібностями, світосприйманням, емоціями тощо. Нами була розроблена модель відповідального ставлення до навчання молодших школярів, яка включала в себе змістовні компоненти:

- мотиваційний (усвідомлення переваг навчання і значень для суспільства, зацікавленість, захопленість, готовність займатися у школі);
- діяльнісно-практичний (працездатність, сумлінність, ретельність, здатність відповідати за результати праці, чіткість, точність виконання роботи, самостійність дій, ініціативність, творчий підхід до справи);

– емоційно-вольовий (самовладання, витриманість, дисциплінованість, обов'язковість, упевненість у собі, цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, почуття задоволення, почуття успіху, радість);

– контрольно-оцінювальний (критичність у характеристиці різних етапів своєї навчальної діяльності, уміння думкою випереджати події і передбачати результати своїх дій; адекватна оцінка своєї діяльності і її коректування).

Нами були виділені види ставлень до навчання:

- позитивне ставлення до навчання;
- нейтральне ставлення до навчання;
- байдуже ставлення до навчання.

Характеристика ставлень до навчання:

- пізнавальне, творче, активне;
- вибіркове, епізодичне, відповідальне;
- невміння долати труднощі, відсутність готовності до навчання.

Прояв ставлень молодших школярів до навчання:

- систематична увага, свідоме відношення, відповідальність;
- пасивність;
- безвідповідальність.

Відношення до навчання:

- добровільне;
- потребує стимулювання;
- примусове.

Проаналізувавши наукові джерела, ми прийшли до висновку, що відповідальність пов'язана з такими цінностями, як почуття обов'язку, совість, дисциплінованість. Відповідальність – результат планомірного й цілеспрямованого впливу на свідомість та поведінку особистості.

Під відповідальним ставленням до навчання розуміють глибоко усвідомлену і внутрішньо умотивовану готовність до діяльності, спрямованої на виконання свого особистісного та громадянського обов'язку в навчанні. Воно виявляється у прагненні учнів до оволодіння навчально-пізнавальною інформацією та умінні реалізувати це прагнення. Подальшу роботу вбачаємо у розробці моделі відповідального ставлення до навчання студентів вищої школи.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности /

Ксения Александровна Абульханова-Славська. – М. : Наука, 1980. – 336 с.

2. Нечаева Н. П. Ответственно относиться к учению / Н. П. Нечаева // Сов. педагогика. – 1985. – № 9. – С. 45–47.

3. Нижнекевич З. Як виховувати у молодших школярів відповідального ставлення до навчання / З. Нижнекевич. – Івано-Франківськ, 2000. – 87 с.

4. Пророк Н. В. Формирование мотивов учения у шестилетних школьников / Н. В. Пророк. – К., 1989. – 280 с.

5. Психология: словарь / [под. общ. ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского]. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.

Волкова Н.В.,
асистент,
Криворізький ДПУ

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ І ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ТЕХНОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ

В статье раскрывается вопрос о необходимости формирования информационной культуры и компетентности современного молодого образованного человека. Акцентируется на определяющей роли высокого уровня информационной культуры, которая стимулирует процесс усовершенствования учебно-воспитательного процесса; обеспечивает доступность и эффективность образования, подготовку молодого поколения к жизнедеятельности в информационном обществе.

The problem of necessity of formation of the contemporary young educated man's informational culture has been revealed. The article stresses on importance of informational culture high level, which stimulates the improvement of training process; provides the availability & effective ness of educational process; the readiness of young generation for vital activity in the information society.

Становлення інформаційного суспільства в Україні передбачає подальший розвиток та постійне вдосконалення технічних та технологічних можливостей для досягнення максимальної ефективності процесу поповнення його членами власного багажу знань упродовж усього життя відповідно до парадигми безперервної освіти, складовою якої є вміння активно та самостійно шукати інформацію та отримувати знання. Територіальний бар'єр у доступі до інформації руйнується завдяки впровадженню новітніх інформаційних технологій (НІТ).